

ՄԵԳԼՈՒ

ՀԱՆԴԻՍ ՏԱՍՆՈՐԵԱՅ

ՀԱՅԻՍՏԱՆԻ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ
ԵՒ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Կը հրատարակէ յոթն տասն 10ֆն, 20ֆն եւ վերջն: Ան վերջն Բեռլին զար ԼԵ ԶԻՒՆ վն հարց 3 զրաւելի: Տարեկան գինն է 80 զրաւել:	Մտարգրութեան Գրքերն են՝ Մեծ նոր Խոնի վերջ Գրաւել Լ. 2 Էր Գրաւել Լուի Մերձան Տ. Յ. Մարգարեանին հրատարակել: Զգաւոր Տ. Ղ. Գ. Պաւլապարեանին վա-	Հարատարակել: Դասարան Երկուսի Լուի Գրաւել Լուի Բաւ Զարեալ Խոնի վերջ Լուի Գրաւել Լուի Մանսարան վերջ Խոնի վերջ Լուի Գրաւել Լուի 100, - 2 Խոնի վերջ 80, - 3 Խոնի վերջ 60 Գրաւել Լուի:
---	--	--

ՅՈՒՐԱՅ 31

Դ. ՏԱՐԻ 1859

ԵՐԵՎԱՆ 21

Այս Թերթը զատ ալ կը ծախվի հատը 3 ղուրուշի:

ԴՈՒՆ ՀԱՅ ԵՍ. — ԾԱՌԱՅ ԵՍ

Վանի որ աշխարհ բարակնալու վրայ է՝
Հայերը հաստը մնալու չեն:

Վանի որ աշխարհ կը թրվելու վրայ է՝
Հայերը կոպիտ ու անկիրթ մնալու չեն:

Մարդու մը կոպիտ չըլլալուն նշանը միտ
քին բարակցած ըլլալն է. անկիրթ չըլլալուն
նշանն ալ քաղաքավար ըլլալն է: Ընանկ է նէ՝
Հայերն ալ քաղաքավար ըլլալու են: Կըլլա՞ն
կոր մի — պահ. ատենէ մը ՚ի վեր է՝ քաղա-
քավարութիւն Հայերուն քով բնութեւն է,
անգիլի ծայրը հասէր են: չեն հաւատար ըսա-
ծիս. Չինաստանէն եկած Թաւադեանուն լրագի-
րը կարդա. նայէ սանկ է գրեր. « Ըստուծոյ
» մեծ Թեւը, երկինքիս արեւը, երկնազոր երկ-
» լաթաւալ կայսրերնիս մեր անկրթութիւնը
» տեսնելով՝ հիւսիսային բեւեռինքով ուզեց
» որ մենք ալ կը թրվինք. անոր համար փըն-
» տըռեց, աշխարհի ամեն կողմը մարդ հանեց,
» որ էն քաղաքավար ժողովուրդը ո՛րն է՝ անկէ
» բանի մը վարպետ բերել տայ: Ըմեն կողմ

» պտտեցան՝ Թիւրքիայի Հայերուն մէկ մասին
» քաղաքավարութեանը այնչափ հաւնեցան, որ
» Խալիֆն բռնեցին անոնց քով նստան. կայսեր
» գրեցին՝ ան ալ մէկ մէկ ծանրագին նշան-
» ներ դրկեց, որ անոնցմէ էն վարպետ քա-
» ղաքավարներուն տան, ու հրաւիրեն որ Չի-
» նաստանի ժողովուրդները կը թրվու զան:

» Ղրկած նշաններն ալ սրվինք են. ոսկի
» ով ու ծանր քարերով զարդարված կապիկի
» (մայմուն) պօչէր, Թուրքիի (տուտու բուշու)
» լեզուներ, սիրամարգի (Թաւուզ բուշու) փե-
» տուրներ (Թիւյ), և ուրիշ ասոնց նման բա-
» ներ...:

— Ըղէկ, բայց այդչափ քաղաքավար չեն
երևար հայերը:

Ինչէն. անանկ է նէ դուն հայ չես կամ չէ
նէ հայերը չես ճանչեր... անոնց քաղաքավա-
րութեան մէկ երկու կողմը յիշեցնենք՝ քեզի,
նայինք ինչ կըլլան: Ընտ. Բարեւ, Ըստուծոյ
բարին կըսէին իրար տեսած ատեննին. հիմայ՝
քաղաքացան սարդի (Էօրիւմ ճէք) Թիւլ պէս. մէ-
կը մէկուն դէմն ելաւ մի. « Ծառայ եմ Ըղա-

յիս' — ծառայ եմ էֆէնտիմ' . — Ի՞նչպէս է քէֆէրնիդ . — ծառայ եմ Աղաս . հրամանքնիդ ինչպէս էք . — ծառայ եմ Աղայիս . եղբայրներդ ինչպէս են . տուվաճի (արթող) են Աղայիս . — անցած օրուան գործդ ի՞նչպէս է . — ծառայ եմ Աղայիս . — չէ ճանրմ' գործդ կը հարցընեմ կոր . — հա' , գործս . աման հիմայ աւտեն չունիմ' ինչպէս ըլլալը զըռցելու , ուրիշ օր մը . հիմայ գործ ունիմ' , ծառայ եմ Աղայիս լմնցա՞ւ ան գործդ . — այո' , երեկ լմնցաւ . ծառայ եմ Աղայիս :

— Ծառայ եմ էֆէնտիմ' :

Բաւսուն հատ քառայ եւ ըսելու ատեն ունի՞ մէկ լմնցաւ մը ըսելու ատեն չունի :

Անցած օր Կաշըզըլար փողոցին մէջ աւասանկ երկու հոգի իրարու քսանական հատ քառայ եւ ըսելուն ետեւ՝ մէկը միւսին երբոր հարցուց թէ մեծ եղբայրդ ի՞նչ կընէ՞ ան ալ , քառայ եւ ըսած ատենը , քովերէն անցնող մը աւանն պարօն , ըսաւ , սա ախպարդ վաղը տախանութը զրկէ . ետեւի պատը փլեր է՝ թող շինէ . — քեզի ո՞վ ըսաւ թէ իմ եղբայրս պատշինող է . — հապա հիմայ դուն կըսէիր կոր թէ քառայ է ... :

Աս վրայ եկող մարդը բաւական նեղութիւն քաշեց մինչև որ նոր քաղաքավարութիւնը սովբեցաւ :

Իրեք օր առաջ ալ նոր քաղաքավար մ'ալ իր հին բարեկամներէն մէկուն պատահեցաւ :

— Վա՛յ ծառայ եմ Աղայիս . — ես ծառայ բռնելու կարողութիւն չունիմ' . — Ի՞նչ կըսես , ես բարեւ կուտամ քեզի . — վա՛յ , նոր բարեւ մը ելեր է ըսին նէ , ա՛ս է . էյ ինչ է նէ , Ատուծոյ բարին . աս շատուց է չես երեւար կոր , ո՛ւր ես ի՞նչ կընես կոր . — ծառայ եմ . որի՞նքով . — մարդու քով չեմ , ինքի գլխուս եմ . — հապա ծառայ եմ , կըսես կոր նէ . ծառայ բաւը ուրիշ նշանակութիւն մը ունի՞մի . — չէ ճանրմ' , ես ծառայ եմ կըսեմ՝ կոր նէ՞ գոհութիւն Ատուծոյ , փառք Ատուծոյ ըսել կուզեմ . — Թողութիւն կընես , ես ատջափ խորունկը չեմ կարդացեր : ինչ է նէ ատ ալ սովբեցանք . էյ եղբայրներդ ինչ կընեն կոր . — ձեռքդ կը թոթվեն . — իմ թևս ցաւած չէ . — հէմէն թևը ցաւի՞ նէ կը թոթվեն . — անանկ է ես' . բայց թևիս վրայ հող մոխիր ալ չեմ տեսնար կոր . — պէ ճանրմ' , ձեռք թոթվելը սըրտանց բարեկամ ըլլալու նշան է . ձեռքդ կը

թոթվին կոր կըսեմ՝ նէ՞ քու աղէկութիւնդ կուզեն կոր ըսել է . — ատ ալ նոր քաղաքավարութեան կտորներէն է :

Բարեբաղդաբար հայերը շատ բարկընայով իրենց առջի ուժը չունին . չէ նէ իրարու ձեռք թոթված ատեններն իրարու ձեռք սղմելով ու ցաւընելով օրը բաւսուն հինգ կուի պիտի ընէին . որովհետեւ ձեռք թոթվելու սովորութիւնը իմացեր են նէ ալ , ինտոր պիտի ըլլայ՝ ան աղէկ մը չը գիտեն :

Անցած տարի չէ առջի տարին Ֆրանսայի մէջ կնիկները բարեկու՝ նոր սովորութիւն մը ելած էր . երիտասարդը գլխարկը ձեռքը առած՝ կը մտնէր կնկանը սենեակը , երկու քայլ (աւտոմ) առաջ կերթար , ոտքը ոտքին քով դնելով մինչև կէս մէջքը անոր առջևը կը ծռէր . ետքը երկու քայլ ալ առաջ կերթար ու նորէն ոտքերն իրարու քով բերելով նորէն կը ծռէր , ու ասանկ իրեք չորս անգամ ծռելով մինչև առջևը կերթար ու էն ետքի անգամին կամ կնկանը Ֆրանսանին վրայ կը կոխէր կամ գլուխը գլխին կը դարնէր : Մեղրմիտլար պետեղող Ֆրանսայի լրագիրները այս սովորութիւնը այնչափ դժգոհին , որ վերցաւ : Հիմայ 'Արֆո' հովով մը այս սովորութիւնը հոս եկաւ ինկաւ . հիմայ հոս նոր երիտասարդները նոր հանձմները կը բարեւեն այս կերպով . հանձմներն ալ , որ գլուխ ծռելը մոռցած են՝ անոնց բարեւ առնելու համար , հասանկին (պոյերնին) կը կարճըցընեն ու կերկնցընեն ծռնկերնին քիչ մը կտրելով . ծառայ եմ , հանրմ' , — ծառայ եմ աղաս ... մինչև հիմայ իր երկանը զրուցած չէ հա' . — Ի՞նչպէս է քէֆէրնիդ . — փառք Ատուծոյ , ծառայ եմ . — Աղադ ի՞նչ կընէ . — ծառայ է էֆէնտիմ' . — իր երկանը համար կը զրուցէ կոր հա' , — մտք բարով , ծառայ եմ . — ծառայ եմ աղաս ... :

Լմեն մարդ ազատ ըլլալ տէր ըլլալ , մեծ ըլլալ կուզեն՝ հայերը ծառայ ընալու կը փափաքին : հիմայ հայերուն մէջ այնչափ ծառայ կայ որ , աշխադ հիս վրայ օտար աղէի ծառաները ալ մենք ծառայ չենք ըսեն նէ՞ անոնք ասոնց տեղը կը լեցնեն : Տունդ ծառայ մը կուզես , հին ատենը քաղաքին կերթան եղբ' . հիմայ ալ ի՞նչ պէտք է Վանցի խաշեր եղբոր ազգային , ի՞նչ պէտք է Արվազի Յակոբէն ուղիւ , ի՞նչ պէտք է Մեղրմիտլար տունը մարդը զրկել : Ղամբան գացած ատենդ , ո՞վ որ իր

դէմն ելնողին ծառայ եմ լղայիս ըսէ՝ անոր ճիւղ տը չուան մը անցու, ետիդ ձգէ առ տունդ բեր : Իրիկունները բնական վրայ պտըտած ատենդ, որ կնիկը կամ որ աղջիկն որ կը տեսնես թէ ծառայ եմ աղայիս ըսելով, կայնած տեղը կը ցածնայ ու կը բարձրընայ՝ մաղբէն բռնէ առ տունդ տար ձեր աղայինն ըլլայ : Փտտած լիններ փորթուղալը ինտոր կը ծախեն նէ՝ հիմայ ալ հայերը անանկ ինքզինքնին կը ծախեն կոր աժեմին չաժեմին հասունին տհասին ծառայ եմ, ծառայ եմ, պուալով : Լեւտարանական հնազանդութիւն է աս ըրածնին . — քովերին մօտեցիլ, թեթեւ հրաման մը ըրէ, աղւորիկ ծեծ մը կեր, ետքը կիմանաս . . . :

Խեղճ Հայեր . սիրտով ազատ, իրենց ալ մարդ ստեղծված ըլլալը զխոցող և զխոցնող ըլլալէն այնչափ հեռու են, որ սիրտով միտքով ծառայ, գերի ըլլալին հերիք չէ՝ մէյմ'ալ բերնով կը խոտովանին : Իերանին այնչափ սովորեր է ծառայ եմ ըսելու, որ ինչ խօսք ըլլայ նէ՝ ինքզինքնին մոռնալով, ծառայ եմ կըսեն : Հաց կուգե՞ս — ծառայ եմ . — խերդ անիծե՞մ . — ծառայ եմ . — դուն հայ ես . — ծառայ եմ . . . :

ԴԵՐՁՆԵՂ, ՊԵՆՏՐՄԸ

Բանի որ Պանտրմայի մէջ Գումգափուի Պատրիարքարանին հնազանդող Հայ կայ, քանի որ Պանտրմայի մէջ Հայ հարուստ բռնաւոր կայ, բանի որ Եղգային կառավարութեան մէջ ալ չորս ուկէս հարուստը չորս հարիւր տուն հայերէն եւել կարծէ տէյի հատուցող կայ՝ Պանտրմայի մէջ ալ ամեն ատեն խռովութիւն կայ :

Բսկէ առջի թիւով լմնցաւ, վերջացաւ Պանտրմայի խռովութիւնը . բայց Մեղուն այն թիւը հինցաւ . սէտք չէ՝ որ խաղաղութիւնն ալ հիննա ու փոտի . աս խաղաղութիւնը կը տոր կտոր ըլլայ . կէս դարէն ՚ի վեր Հայերուն ճակատը ի՞նչ գրված է . — տալ տալ ըլլաս, ճղակտոր ըլլաս, ճղիկ ճղիկ կտորտիս : Մեծ մարերնիս, մամերնիս մեզ անիծած ատենը այնչափ զուցեր է աս խօսքերը, որ հիմայ իրաւցընէ կտոր կտոր կըլլանք կոր . և ալ նանկ կտորներ՝ որ իրարու փակցընելու համար, Բենեֆի Մէնախէմին լեզու ալ խեր չընեն կոր . չըպիտի ընէ ես, ինչու որ իրարմէ

զատված ատեննիս, Գումգափուի Պատրիարքարանին մօտը եղբօրդ տունը լիայ, եղբայրդ հոգեւարք է, դնա՝ ունեցածը քեզի կտակ պիտի ընէ ըսին նէ ալ՝ չենք երթար կոր : Մեր գլխուն աղտոտ ու սև ֆէսը մեզի աղէկ կը պաշտպանէ կոր ըսելով :

Լնցածներս Մեղուն Բալուցիները աւելին մը մէջ դրեր էր նէ՝ վարպապետ մը քարողին մէջ Հայաստանը լման աւելին մէջ դնելու է ըսեր էր . վարպապետին խօսքը կամաց կամաց կընէ կոր . բայց Պանտրմայէն 103 տուն աս աւելին մտած չեն . անոնք չեն տնտնացեր : « Մեղի հարստահարող մարդիկը իրեք չորս ամիս Պոլիս պիտի կենան տէյի երեք անգամ մեզ խաբեցին . ու մենք Պանտրմա հասած ատեննիս ան մարդիկը մենէ առաջ հոն գացած ու չարքանի վառելով լաթօն խէլն մեզ բարեւելու գալընին տեսնալնու ետեւ, ալ ինչ կուգէն նէ ըսեն՝ մինչև հիմայ էջ եղած էինք, սակէ ետեւ կուգէն նէ՝ թող գէշ հղան ըսեն՝ ահա մենք խամ հայերէն կըլլանք, Հասունին կերթանք ըսելով՝ թէլեկաֆի թէլերուն վըրայէն սահեցան դային . . . :

Խեղճ ալ աս է . Գումգափուի օդը գէշ է կըրփէկար . հովը այնչափ սաստիկ է, որ ուժ չունեցողը անոր առջևը չըպիտի կրնայ շտակ կենալ ու զիմանալ, անոր համար ուժ ունեցողին ոտքին տակ պիտի իյնայ . ասոր ճարը ի՞նչ է . բիչ մըն ալ Պէյօղլուի օդը ծծենք նայինք, պէթի ան օդէն ուժ կառնենք ահ՝ ու ժողկերուն ոտքին տակը չենք իյնար : Պանտրմայի Մեզ ըսված թաղը հիմութիւս վարպապետ մը նստեր է . մարդը մեր ոտքը եկեր է . մենք Պոլիս ուրիշներուն ոտքը գացինք տէ ի՞նչ խեր տեսանք . մէյ մը սա մեր ոտքը եկողին քովը երթանք նայինք . նայէ՛ ինտոր թեւերը բացեր կեցեր է : Լնկիւրցի Գրիգոր աղային տունը հին չէ . ամենիս մէկէն հոն լեցվինք նէ չեկիջեր . երթա՞նք ծէ . — հայտէ ծէ՛ . մուծը չեկիխած :

Պանտրմայիք աս ճամբան չըբռնէին տէ ուրիշ ճար մը գտնէին նէ չէ՛ր ըլլար . մենք անոնցմէ խեղացի ենք, մենք իրենց ճար մը չեցուցինք՝ անոնց ի՞նչ կրնանք ըսել . բըռնաւորներու հարստահարողներու ձեռքէն ազատ վերու համար, մարդ որ ճամբան աղէկ էտէ յի չըբնտուեր . հապա կարճ ճամբան կը նայի . թէլը կը կտորեն իրենց ակաւներովը .

Նորէն կապել ուղղող թող ետքը ինք մտմտա :
 «Բանի մը օր կայ՝ Պանտրմայէն եկող շո-
 ղենաւին մէջ նամակ մը դռնը վէցաւ . բացին
 կարդացին . մէջը զըմօժ էր . «Գնե՛րապայծա՛ւ,
 իմ կանչելուս չըմնաց . իրենք եկան . իրենք ի-
 ընց ձեռքովը ըրին . շնորհակալ ըլլալ կու-
 ղէք ինչ ինձի մ'ըլլաք : Պանտրմայցուց ալ
 մ'ըլլաք՝ անոնք զըկող»

Պանտրմայի շողենաւը Պօլիս հասաւ կա-
 մուրջին քով կեցաւ . շատ մը Կոնշիններ մէ-
 ջը լեցվեցան . «ախպրտանք ինտո՞ր ըրիք որ
 աղատվեցաք . աման տա ճարը մեզի ալ սոր-
 վեցուցէք . նայինք մեր բանին ալ կուգա՞յ մի :

ՄԵՆԿԱՍԵՐՈՒՆ ՀԵՐՄԵՆԻՐ

Տես Մայիսի վերջին թիւը

Կերակուրին վրայի խաչվէն ալ խմելուն ետե-
 նուագածուններն (չալկընը) ալ կերակուրինն ու-
 տելով, եկան մարդոց նստած սենեակին դռանը
 մէջը շարվեցան նստան : Լավադային բիւր կբբըր-
 դի, քեմէնէին եայլ կը կոտրի, Թէֆէն գիւրը կբբափի
 վերջապէս երկու . ժամեն կը շինեն կը շտկեն՝
 ու կսկսին զարնելու . են առաջ հորեն ջուր հա-
 նելու, եղանակը (մաքամ) , ետքը կարսային տա-
 կը լքերդելու, եղանակը, անկէ ետքն ալ ջորին
 (քաքըր) խրկայու, եղանակը, են ետքն ալ հայերուն
 մարը . տըլլըտըլլա, տըլլըտըլլա : — Զե ախպնր,
 զնորքով խաղ մը կանցեցէք . — բէք աղէկ աղաներ,
 հայտե ծն, չանթատա պիւր շէյ վաթ ըսա չըբար . — հայտե
 մեկ բերան : Պէն կիւլիւ Թէստէ պաղլատըմ, բեսքի
 պիստե պաղլատըմ . . . :

Նստողներեն մեկ երկուքը հաշիւ ըրին ու գը-
 տանոր շատ հին ճէր աս երգը, վաքսան տարուն
 նոր լըմընցուցէր էր . կանցողներուն ըսին նե՛ ա-
 սիկայ նատիտէ է, մենք ամեն տեղ ճէնք կանցէր .
 պատասխանեցին . — շատ աղէկ բայց ուրիշ նոր
 բան կանցեցէք . — են իշտե ձեզի նոր բան, կենե
 կիւլ կիւլիւստան օլտու պիւլլիւլէր պահարընպուլտու :

Աս ալ հաշուեցին՝ յիսուն ու հինք տարու ե-
 լաւ . — հասկըցայ ըսա մեջերնուն մեկը, ինձի
 նայեցէք, ախպարներ, բէք հին բան մը գիտէք
 նե՛ ան կանցեցէք . — Էն, կայնե նայինք անանկ
 բան մը կայ մի :

Պահէյէ Էսքաթի Կապուլ

մեկայը ի՞նչ է ծն . — ան իմ քովս նե՞ կեզէր :

Բարեբաղդաբար հալաւի ու նշանի օրհնութեան
 ատենը եկաւ . ու անոր համար լուեցուցին (սուս
 ըրին) ասոնք :

Հայ ժողովարդը բնութիւն մը ունի . շատ գո-
 վելի է, ու իրենց մեծ պատիւ ընելէն զատ իրենց
 բարեպաշտութիւնն յայտնի կընէ . աս է որ քէ ե-
 կեղեցիներուն մէջ է քէ դուրսը Աստուածային
 փառաբանութիւն մը կամ աղօթք մը կարդացված
 ատեն՝ ամենայն երկիրաւորութեամբ մտիկ կընեն
 է քիչ մարդ կը գտնըվի, որ քովին հետ խօ-
 սի կամ խնդայ . է աս քիչ մարդերն ալ կամ հի-
 մ'կու երիտասարդներուն մէջէն 1 հատը 1 օքքա
 ջըբաշող բերեսօթիկներն են, կամ բազմութիւնը
 շատ եղած ատեն նեղութիւն կրելով քովերնուն
 քիչ մը անդին գնա ըսողներն են կամ եկեղեցեաց
 դասերուն մէջ միշտէր ունեցող անձերն անոնք են,
 որ մինակ գտնըված ատեննին ալ բարձերուն հը-
 բամայելու սովորած ըլլալով, իրենց ետեւը այնչափ
 մարդ տեսած ատեննին անոնք Նստածայ ժողո-
 վարդը ճէ, հապա իրենց ծառան կարծելով, ա-
 տեն ատեն ետեւնին կը դառնան ու սուս եղիք,
 կամ կամաց աղօթք ըրի ըսելով՝ իրենք անոնցմէ
 էն կը պօռան :

Աղօթքի ատեն խօսող մարդերը յիշած ատեն-
 նիս, կնիկներուն համար ալ ջըխօսինք նե՛խաքբէր-
 նին կը մնայ տեյի կը վախճանք . անոր համար կը-
 սենք քէ մարդոցմէ 100ին 2ը աղօթքի ատեն կը
 խօսին նե՛ կնիկներուն մէջէն 100ին 10ը կը խօ-
 սին . անցածներս տեղ մը երկու պառաւ, մեկէն
 ծռեցան երկրպագութիւն ընելու, երկուքը մեկէն
 էլած ատեննին ալ երեսնին դեռ . խաջ ջըհանած՝
 մեկը քա կիտէ՞ս : Զօլախ Անտօնին կնիկը բողմէր
 է ըսաւ . միսն ալ հեմ խաջ կըհանէր հեմ— հա,
 հա, լսեցի . մեղք ան ալլըման կտրիմին կըսէր :
 Ա՛ն օրը ուրիշ վերնատունի մը մէջ ալ երկու նոր
 հանըմներ կուի կընէին « հիմակուան մօտան իշ-
 տե տա խաջ հանող Կէշէն գլխու կապիչին Էթրաֆի
 զուռ է » ըսելով :

Հիմայ կնիկները մեզի պիտի ըսեն քէ, «դուն
 Մանկասարին հարսնիքը կը պատմես կոր, մենե՞
 ինչ կուգես . — մենե կը խնդրեմ, որ համեստ ըլ-
 լաք, պարկէշտ, բարեպաշտ ըլլաք, որ ձեր գա-
 կըներն ալ անանկ մեծցնէք :

Այս ջափը գրուցելէն ետեւ, իրաւցընէ Ման-
 կասարին հարսնիքը կը դառնանք :

Աղօթքներուն ատենը հարսնէտրներուն զինովն ալ անգիմն ալ լռիկ մնչիկ շերմեանդութամբ կայնեցան: Հայաւը լմնալուն պէս՝ հինգ վեց հոգի լեռներն մարդ հանվեցնող գողերուն նման փեսային վրան բախեցան ու ամեն մէկը մէկ մէկ կտոր լաք բաշեցին վրայէն առին. բանի մը հոգի ալ կարծես թէ մեղքընալով, նոր լաքեր բերին հագուցին:

Անդին ալ Թագուկ խաբունը կը պօռար կը կանգէր ոտք կը կոխէր թէ հարսին ըռգակը ինք պիտի դնէ անոր գոռիսը: Աս անգամ ալ պզտիկ ընկաւ. հէկէ քի ասանկ պզտիկ իյնալները բանի տեղ չէր դնէր: Տարի մը առաջ ասանկ բանի մը համար ծեծ ալ կէրէր էր տէ խրատ՝ չէր եղեր, ալ հիմայ հոգ կընէ՞ր մի էա: Կնիկներուն սենեակէն դուրս ելաւ. տեսաւ որ փեսան ոտքի վրայ կայնելէն հոգնած՝ *սեպիւր* մը վրայ բռնէր պառկէր էր. բովը գնաց նստաւ. ու իբր թէ փեսան քնացած կարծելով՝ ինքիւնը խօսելով ըսաւ. « մե՛ղք, մեղք *կենտուլութեան* . ասանկ *կէրէր* Թէ *կէրէր* պէս կտրիճը անանկ *քիտ* աղջկանը հանեցին տուն. *քիտ* կըսեմ նե՛ իշտէ *քիտ* չէ ամա, աջվըները ցառոտ է. քա մեղայ. *ճիւրի* պէս կաս կարկիր աջվըները ինտո՞ր չի տեսան աղջիկտես գացողները . . . — Ի՞նչ կըսես քա Թագուկ խաբուն, իրաւ աջվըները ցառո՞տ է, ըսաւ փեսան շտկըվելով նստելով. — վայ, դուն արբուն ես եղեր. էյ, այ օդույ, շատոնց պիտի գուրցէի ես քեզի ամա, կենէ իս կը ջախես տեյի չի գուրցէի. ես քու կեղուքինդ չեմ ուզեր ամա, տուն իմ խըյմէս չիյտես ես քեզի հիրիշտակի պէս աղջիկ մը կտայ տէ, տուն չուզեցիր. էլար քրօջդ խանմիշ եղար՝ անոր հաւնածը կառնես կոր. օր ըլլայ, ես քեզի ցուցունեմ ան աղջիկը տէ, նայէ ջառիւմիշ կըլլան մի . . . — հիմայ իրաւընէ աս աղջկանը աջքերը ցառո՞տ է. — հն մեղայ ծո, հիմայ սուտ գուրցելու պնքտս ինչ է. որի՛ կուգես նէ անոր հարցուր. կասկարմիր ճիւր կըլմանի աշկերը: Փեսան քիչ մը մտմտալէն ետէս, իր քոյրը՝ կանչել տուաւ, ու անոր հարցուց, ան ալ հասկըցուց, որ աղջկանը աջքերուն քիչ մը կարմիրը շատ լացած ըլլալէն է եղեր: Փեսան ասոր համոզվելով, *Թիւթիւնի* չուզուիւր քաշելուն պէս՝ քիչ մը նայ որ Թագուկ խաբունին վրայ պիտի կտորէր. բայց բող չը տուին. Թագուկ խաբունն ալ փախաւ տեղ մը քաշուեցաւ:

Հայաւի ու նշանի օրհնութիւնները լմնալէն հարը, մարդիկ զինի պօռացին. զինին եկաւ, ամենն ալ մէյմէկ գաւաք առին ու Թագաւոր Աղա-

նըն եղիին պօռալով խմեցին:

Կնիկներուն ալ զինի եկաւ. « խաբէրս համար խմէ քա շողակաք հանըմ. — քա վոյ ոտքդ պագնեմ, կտոր մը չեմ կրնար խմել. — քա պուտիկ մը պերանդ առ, քա խաբէրս համար: Բերանը առաւ. ու պուտ մը չը կրցող խմողը պուտ մը չը բողուց մեջը: — Դա դո՞ւն ալ նագ կընես կոր: հն Դաքիփշն տուտու. էյ տէ տէ նագ մընէր. — քա ճանըմ, իրաւ չեմ կրնար խմեր. քա մնա որ, փէշխնն որ չեմ կրնար. քա կտոր մը բերանդ առ: Այ չէ չը կրցաւ ըսել՝ բերանը առաւ. ու էտ տուաւ. — քա, բութի՞ր մեջը ի՞նչ ըրիի. էյ աս հատցունելու ես, հիմայ մարդ չը խմեր. — քա պէրէր, ես չեմ կանիր, ես անոր խմուքը կը խմեմ ըսաւ. Թագուկ խաբունը, ու նստած տեղէն ցատկեց գաւաքը առաւ խմեց: Ուրիշ կնիկ մըն ալ ճերմակներ հագած ըլլալով, զինին ձեռքը առած ատենը քովի կնիկը չը տեսնալով թե՛ին զարկաւ, ու զինին ասոր ճերմակ լաքերուն վրայ բախեց. — քա վոյ լեքէ կընէ, վոյ աման. — քա աղջիկներ վագեցէր, աշճիէն կտոր մը աղ պէրէր:

Խոհարարէն աղ ուզելու վագած ատեննին, ուրիշ մէկը լսելով, կնիկներուն սենեակը մտաւ. ու ճերմակներուն վրայ կարմիր կարմիր արատները տեսնելով՝ « կայնեցէր կայնեցէր, ըսաւ, աղ չըլար. խըլըն էադի բերեմ տէ ան դրէք վրան. — էյ քեզի ո՞վ ըսաւ քի մէկ տեղը կտրեցաւ տեյի: — հապա ի՞նչ է ան կարմիր արիւնները. — վայ խէրիդ, ան արիւն չէ, ան զինի է. — հն, այ օդույ, հն, ան զինի է. շատ գտան տէ քիչ մըն ալ լաքերնուն խմցուցին. ան կենն, չես խմեր նե՛ ինձի տուր. աս ըսելով անդին քանի մը գաւաք տաւա զինի խմեց:

Ասոնք ասդին զինի խմելու կոխ ըրած ատեննին անդին մարդիկ ալ խմելու կոխ ամենեւին չը հանելով, իրարու ետեւէ գաւաքները կը պարպէին. ու տառըռ տունդ ըլլայ, տառըռ գլուխդ գայ ըսած ատեննին, զինին տաքութիւնն ալ իրենց գլուխը կուգար: Նուագածուները նստեր էն, մէկը էյ *ալըքըմ* էլ *էլ* կանչեցէր կը պօռայ, մէկը *կէրէր* *պոյնտու* խաղը կանչեցէր կըսէ, մէկը *պէն* *էլ* *մէնիմի* ալ կանչեցէր կը պօռայ. մէկ ուրիշն ալ իմ վրաս մանի՛ մը կանչեցէր՝ ձեզի հիւզոնց մը կայ. բանի մը հոգի ալ նուագածուներուն ջապատելով, իրենք իրենց մէյմէկ խաղ կը կանչէին: Նուագածուներն ալ տեսնուն խալըռ *խալ* ընելու համար *պու պէշլէ* *օլմաղ* ըսին ամեն մէկընիս մէյմէկ գատ խաղ կանչէր:

Նստողները էլ ախարտանք, ասանկ նստելով քունեքնիս կուգայկոր. էլեք քիչ մըն ալ խաղանք քսելով՝ հինգ վեց հոգի էլան կայնեցան: Նուագածուններուն հրաման ըրին, որ «Երթ» մը զարնեն: Դեռ ասանկ պարերը, կարաւելը մեր մեջը ամօք սեպված է. պատճառը գիտե՞ք ինչ է. մենք քմրած, դանդաղ, ծանր շարժող մարդիկ ենք. տեղ մը նստինք նե՛ ելնելու համար մեկ քանի հոգիի ու մեկ քանի օրուն կարօտ ենք: Մեզի համար ուրիշ բան չըկայ. միմակ *չուտուինիս* կամ սիկառանիս վառենք, *եռն* գանք: Կես ժամ առաջ Պեյօղու հասնիս նե՛ բնտռած մարդդ պիտի գտնես. չըգտնես նե՛ ալ՝ 500 դուրունշ պիտի կորսնցնես. — Էն կերբամ, կամաց կամաց: Այս ինչ մարդուն տունեն 5000 դուրունշուց մեկ մատնի մը կուգեն կոր. բայց հիմայ տանելու է, — վնյ, վնյ, վնյ. տեղ հոն ո՞վ պիտի էրբա. իրենք հոս գան նե չըլլար: Քովի դրացիդ *ճան քուրժարան եօդ* մը կը պօռայ կոր. հասիր մեղք է. — Էյ, ո՞վ պիտի երերայ հիմայ տեղեն: Քովիդ տունը բռնկեցաւ, էլ մարդ հիմայ տանը լմեշ կերիս. — Էյ, տահա ոտքերս չըտարցաւ: Տղադ կրակը կիյնայկոր, հասիր բռնէ. — օ՜՜ տղայ, օ՜՜. բող չես խտար քի քիչ մը բռնաճար նստիմ. տղան տեղը ըրեր է, հավան ալ ցուրտ է, կեղայ կը պաղի. — Էյ աման՝ բող քիչ մը անանկ կենա իշտէ: Քա նեվազիլ ես եղեր, քիչ մը շեքեր քիւրսիս տուր. — Էյ աման ո՞վ պիտի էլլայ հիմայ շեքեր բնտռէ տե կրակը նետէ:

Հիմայ ասանկ մարդերը, որ իրենց դանդաղութեանց, զրուցենք վերջապես, իրենց ծուրութեանը երեսեն, *չէմ* վաստակնուն ետ կը մնան, հեմ հիւանդութիւններ կանոնեն, հեմ վնասներու, վտանգներու կը հանդպին նե՛ իրենց ծուրութիւնը ամենեւին օգուտ մը, ծայրը վաստակ մը չունեցող բանի մը կը փոխեն մի ետ. հանգիստ նստած բույնայը դրած իրեն էլնել ցատկուտելը ամօք չէ՞ մի ետ. ծանր ծանր նստելու ենք, որ օքքա քաշենք. բերեանայով ցատկուտելուն ու եղին միսին տեղը ուժ կապելուն դանդաղութիւննուն տեղը աշխուժութիւն ունենալուն ի՞նչ խեղ կըլլայ. պարելու սեր ունեցող մեկն ալ տեսնենք նե՛ ք աման, հոռոմ է ի՞նչ է, սիվրի սինկի մը *աղղղ* լսելուն պէս *չալը* կը չալվի կոր տեղի խաղալու կեղայ ք կսըենք:

Երանի քէ Հոռմըներուն չափ մենք ալ պարենու սեր ունենայինք, ու անոնց չափ մենք ալ աշխույժ ըլլայինք: Բայց պարել կըսենք նե՛ չը հաս-

կընան ամեն մարդ քէ մենք Երոպայէն քանի մը կաքաւի վարպետ բերել տուած ենք ու անոնց վաստակ ճարելու համար կը զրուցենք այս խօսքերը. մենք այն մարդերուն ալ դեմ ենք, որ իրենց մանջերուն ու աղջիկներուն գրել կարդալ չը սորվեցնելով, աղէկ դաստիարակութիւն մը չըտուած, կրթութիւնը բիւնօ չալելուն ու բօլբաւլայս, քատուիլ, Եսային գիտնալուն վրայ կը կարծեն: Պարենը մարմինը կրբել մըն է. միւսները հոգին կը կրբեն. հոգին չըկրբելով, բանականութիւնը չը զարդարելով, մարմինը կրբելը, բանականութիւնը չունեցողներուն տրուած է: Ասկէ զատ այս մարմին կրբելու համար հեարված կաքան ալ մեկ քանի պայմաններ ունի, որոնց մեկն որ պակաս ըլլա՝ մարմինը կրբելուն տեղը հոգին անկիրդ կընէ:

Մանկասարին հաշսնեւորները պարելու էլան նե՛ ուրիշ Հայերէն աշխույժ ըլլալուն համար չէր. հապա գրին ու օղին բերեցաւքեր էր անոնց ալ ոտք էլնելը միմակ իրարու վրայ իյնալու համար եղաւ. պարագլուխին (Հօռա պաշը) քիչ խմած ըլլալով, ան շխտակ կըցաւ կենայ, ու զարնված եղանակով ոտք առած ատենը, մեկ ալները անոր ետէսէն չըկրնար հասնելով, անոր մեռքն ալ բող տալ չուգելով իրարու վրայ ամենն ալ ինկան. վայ օմուգս, ամմա տա ծանր ետ եղեր պէ տեվէյի պէս դուն ալ իմ վրաս ինկար, ըսելով, ամենն ալ պատկած տեղերնուն էլան ու *սու պիղիմ եւյեճէք չէլվա մըլ տէյիլ իմիշ* ըսելով, զացին սետիբներուն վըրայ նստան. միմակ պարագլուխը ոտքի վրայ մընաց. նստողները աղաչեցին որ ինքը միմակ կաքաւէ. ան ալ *տուտա* մը *չալեցէք* ըսաւ՝ ինք ալ տուտա կայնեցաւ:

« Աղաներ, ըսաւ մեկը քիչ մը կենայէն ետեւ, *չալըները* քիչ մըն ալ կնիկներուն կողմը խրկենք տե՛ քիչ մըն ալ անոնք խաղան: Մենք էփ աղէկ խաղացինք. (իրարու վրայ իյնալուն համար կըսէ) — աղէկ ըսիք, աղէկ կըլլայ ըսին, աւ նուագածունները անդիի սենեակը դրկեցին»:

Գանք հիմայ կնիկներուն մեջ ալ կզվըտուք մըն է բրբաւ. Մարիամ տուտուն ամենուն մեռքէն կը քաշէ, *մածուն ծախեմի* պէս մեկը կը բողոմեկային կերբայ, բեւերնուն կը քաշէ, բեշերնուն կը քաշէ, էլեք քա նագ մընէք, քիչ մը խաղանք կըսէ. ետ խաղալ չիյտեմ կըսէ մեկը, սիրտըս կը խառնըվի կոր կըսէ մեկ ուրիշը. նստած տեղս գըլուխս կը դառնայ կոր. ետ Ֆիստան եմ հագեր, Ֆիստանով «Երթ» չը խաղացվիր ալաֆրանկա բող

ջախ տէ խաղամ, կըսէ նոր մամգեր մըն ալ. — Էլ քա Շողակաք հանքմ, տուն տաքերոջս հարսնիքին անանկ աղւոր խաղացիր որ ամեն մարդ այրան է-
ղաւ քեզի. էլ մենք երկուքնիս կը խաղանք : Ան ատեն « պարէ մինաք չը մնաք, Էս ալ Էլլամ Ը-
սաւ. մագ ընողներէն մէկը. միւսներն ալ պիտի Էլ-
լային Բայց ամջցան՝ առաջ մէյմը չէ ըսած ըլլալ-
նուն : Աս իրեքը հիմայ Էլան կայնեցան. Էն առաջ
կես ժամ խնդացին. Էտքէն իրարու. ճեռ. ք բռնե-
ցին : Երկու հեղ դարձան. Շողերը Շողակաքին բե-
շին վրայ կոխեց պատուէ, ան ալ գլորեց Մա-
րիամին վրայ ընկաւ. ան ալ գնաց Թագուկ խա-
րունին քովը ընկաւ, որ պառկէր կը խրկար կտր-
աս արքնալուն պէս անանկ պօռայ մը պօռաց՝
որ ամեն մարդ սարգալեցան մնացին : Խաղացող-
ները տեղերնին քաշվեցան. նուագածուները դուրս
վախան. տղայքը լալ սկսան :

Թագուկ խնորուն բերանը բացաւ. չէր ամջնար.
չէր խայնիր, ալ բիւրիւն բիւրիւն *Է-Է-Է* Էղար.
աշխարհիս վրայէն խիստ ամօք վերցաւ, Էրեսնող
մեռօնը սըկրքվեր Է . . . քէլվէքի չէ որ աշխարք
տակն ու վրայ կըլլայ կոր. հացը կերքայ մենք Է-
տեւէն չենք հասնիր . . . ամա ծեր ըրածին կեօ-
րէ տանա ասխտարն ալ քիջ Է երկինքէն քար քա-
վէլու. Է . . . :

Տաս հինգ, տասվեց տարու. աղջիկ մը ասոր բե-
րանը գոցելու ճարը գիտէ Էղեր. ցատկեց դուրս
Էլաւ. գաւար մը գինի բերաւ. հրամմէ Թագուկ խա-
րուն. սիրտդ դող Էլաւ, վախցար. առ սա գինին
խմէ : — Ապրիս գաւախս, մայի տուն հաց պիտի
ուտես. Ը՛հ, իշտէ քեզիպեսներուն Էրեսին ճուրին
կողորմի տէ աս տշխարքս տակն ու վերայ չըլլար.

Գինին խմելէն Էտեւ, քիջ մը ճայնը ցածցուց,
Էարն ալ բոլորովին վար քաշեց :

Մնացածը Էկող ամսու. գլխուն

ՄԵՆՐ ԶՈՒՆԻՐՈՒՄ

Հարուստ մը իր տունը սպասաւոր կառնէ
գուրբէն նոր եկող մարդ մը, ու այն հազուա-
տովը շիտակ տուն կը զրկէ : Հարուստին երեւ-
տաւարդ տղան, իր մէկ բանի բարեկամներովը
նստած ատեն՝ անոնք քիջ մը խնդացնելու միտ-
քով, ուրիշ ծառայի մը կը զրուցէ որ նոր Է-
կողը ներս բերէ : Ըսի երբոր ներս եկաւ՝ հա-
րուստին տղան իբր Թէ (կէջա) վախնալով, Է-

տե Էտե զնայ ու աման աման պօռաց . քովին
նեքը հարցնէ Թէ ի՞նչ կայ . — Ի՞նչ պիտի
ըլլայ ըսաւ : Ներս եկաւ նէ՛ յանկարծ արջ
(այլ) կարծեցի ու վախցայ . — Տէ՛ր իմ, Ը-
սաւ նոր սպասաւորը, արջէն վախնալն ամօթ
չէ՞ մի որ ինչ կը վախնաս կոր . նայէ Էս քենէ
կը վախնա՞մ կոր :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

Անգնականապէս Ասիրողիտեան աստեր Դարմա-
նող Ալֆօնս Ֆլեօնի :

Բարիզի Էրեսիլի բժիշկներուն դասէն :

Մօտերս Ստամբուլ եկած՝ կը բնակի Պէյ-
օղլու Լինարտի փողոց Թիւ 4 :

Կը դարմանէ ամեն աեսակ ափրողիտական
(Ֆրէնկիէ) ախտերն ու հիւանդութիւնները և
կարելի է հղածին չափ քիջ ատենէն կըռնացը-
նէ : Կը զտնդիլ ամեն օր իր տունը ժամը 6-էն
մինչև 9 : Ուրբաթ օրն ալ նոյն ատենին ձրի կը
նայի : Լ

Հեռու տեղ զտնդիլներըն ալ, կրնան
նամակով ու այն նամակին մէջ անոր վարձը
զնելով, իրենց հունեցած հիւանդութեան վը-
րայ խորհուրդ հարցնել ու դարման խնդ-
րել :

Իւսթիւտար իճատիէյէն Սելամըզ Էրթա-
լու շիտակ ճամբան, Թէկ կողմը դարձեալ
շիտակ ճամբայ ըլլալով և Էտեի կողմը ընդար-
ձակ այգի, մէջը Զոհոր մը և հազար կանգու-
նի չափ ալ պարտեզ մը ունենալով տուն մը
կայ ծախու : Ով որ նոյն տունը գնէ կուզէ՝
Մեծ նոր խանր վերի գուանը մէջ Թիւ 2 տէն-
եակը, հաճկերէնի գաստու. Տ. Օգոէնին
Թող երթայ :

Խմբագիր-Տնօրէն
Յ. Գ. ՍԷՎԱՃԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՒՄ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՒՐԲՅԱՆ

Ֆիստաններուն վերջին միտան
Առջևը կարճ ետին երկան

Գլորիֆոր Անթիգեան վիճար

Հանուժներ՝ ժուռ գալող աղաները հերսոսութեւնը . կացեք
Քեռականներ քիչըմ՝ ջրոտեմ էսանկ աւիլեցեք